

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата економічних наук, професора,
професора кафедри підприємництва, торгівлі та логістики
Луцького національного технічного університету

Кривов'язюка Ігоря Володимировича

на дисертаційну роботу Шаповал Анастасії Віталіївни
на тему «Розвиток ІТ-сектору в країнах Центральної та Східної Європи в
умовах фінансово-економічної нестабільності»,
подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 29 «Міжнародні відносини»
за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, темами. Дисертаційна робота Шаповал Анастасії Віталіївни присвячена аналізу ІТ-сектору в країнах Центральної та Східної Європи. Обрана тема дослідження має вагомим значення як теоретичного, так і практичного характеру. Це підтверджується тим, що розвиток ІТ-сектору в країнах Центральної та Східної Європи в умовах фінансово-економічної нестабільності є важливим фактором економічного зростання. Розвиток даного сегменту економіки дозволяє трансформувати як окремі країни, так і цілий регіон загалом. Статистичні дані підтверджують стабільне зростання внеску ІТ-сектору у валовий внутрішній продукт країн, підкреслюючи його економічну значущість.

Актуальність теми підтверджена тим, що ІТ-індустрія є фундаментальним елементом цифрової економіки, яка стає все більш актуальною в умовах глобалізації та цифрової трансформації. Дослідження ІТ-сектору сприяє можливостям розробки стратегій та напрямків політики, орієнтованих на

створення та розвиток цифрової інфраструктури. Дослідженню інформаційно-технологічного сектору в Україні в дисертаційній роботі Шаповал А.В. присвячено вагомому увагу, що представлено окремим розділом, що також відповідає актуальності та нагальності сучасних досліджень. Важливо зазначити, що ІТ-сектор України є одним із найбільш динамічних та швидкозростаючих сегментів економіки, при цьому створюючи робочі місця та сприяючи зростанню ВВП й залученню інвестицій. Висока конкурентоспроможність українського ІТ-сектору при поєднанні з високим рівнем кваліфікації фахівців дозволяють формувати міцний фундамент для міжнародного співробітництва та партнерства в регіоні ЦСЄ. Глибокий аналіз показників результативності ІТ-сектору та врахування впливових факторів є ключем до формування сприятливого бізнес-середовища, яке сприятиме подальшому успіху та зростанню в цьому важливому економічному секторі.

Ознайомлення з дисертаційним дослідженням Шаповал А.В. дозволяє зазначити, що робота була виконана в рамках науково-дослідних програм кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. У межах програми «Аналіз розвитку національних фінансових систем в умовах глобальної нестабільності» (номер державної реєстрації 0116U006387) дисертанткою були оцінені фактори, що впливають на показники діяльності підприємств; у рамках програми «Фінансова політика як чинник соціально-економічного розвитку країн» (номер державної реєстрації 0121U113869) дисертанткою представлено результати аналізу інформаційно-технологічного сектору в країнах Центральної та Східної Європи, що дозволило їй виявити фактори впливу на результативність підприємств цього сектору.

Зазначене свідчить про актуальність теми дисертаційної роботи та нагальність проведення досліджень в даному напрямку на основі поставлених дисертанткою завдань, що мають як наукове, так і прикладне значення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертації, їх достовірність. На основі ознайомлення із результатами дисертаційного дослідження Шаповал А.В. можливо відзначити, що результати, отримані в роботі, є добре обґрунтованими та достовірними, як наслідок використання методологічних підходів та сучасної інформаційно-статистичної бази. Надійність й достовірність висновків та рекомендацій підтверджується використанням таких методів як морфологічний аналіз, системно-структурний підхід, компаративний аналіз та статистичний аналіз, економіко-математичні методи. На достатньо високому рівні автором було використано зазначені раніше методи аналізу для обґрунтування отриманих результатів, висновків і рекомендацій. У роботі продемонстровано детальне вивчення та ретельний аналіз праць провідних науковців, роботи яких присвячені сутності та значенню інформаційно-технологічного сектору для країн Центральної та Східної Європи та факторів їх розвитку. Велика статистична база дослідження підтверджена літературою, що була використана для збирання та опрацювання даних. Вони усі наведені дисертанткою у списку використаних джерел. Обрані дисертанткою методи дослідження та вичерпна статистична база даних дозволяють зазначити про високу якість та достовірність отриманих результатів, що значно сприяє розвитку наукових знань про ІТ-сектор у ЦСЄ регіоні.

Наукова новизна дослідження та повнота викладення результатів дослідження. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи Шаповал А.В. дозволяє відзначити повноту викладення результатів отриманих дисертанткою та наукову новизну дослідження на основі відзначених далі ознак. Перш за все варто підкреслити, що отримані результати дослідження дозволили дисертантці уперше виявити фактори впливу на показники результативності підприємств ІТ-сектору країн Центрально-Східної Європи. Дані фактори впливу представлені на основі трьох основних груп, таких як освітня складова, оподаткування та робоча сила. Це дозволило здобувачці на основі економіко-

математичного моделювання запропонувати концептуальні засади розвитку ІТ-сектору в Україні в умовах євроінтеграції.

В дисертаційній роботі удосконалено методичні підходи до виявлення факторів впливу на результативність підприємств ІТ-сектору, що дозволило розробити економіко-математичну модель виявлення факторів впливу на показники результативності підприємств ІТ-сектору в країнах Центрально-Східної Європи, зокрема України. Крім того, вдосконалено підхід до охарактеризування стану інформаційно-технологічного сектору в Україні, що дозволило отримати більш комплексну та деталізовану оцінку ситуації розвитку ІТ-сектору в Україні.

На основі результатів отриманих дисертанткою у дослідженні, варто відзначити, що подальшого розвитку набули понятійно-категоріальний апарат сутності понять інформаційних технологій, підхід до визначення факторів розвитку ІТ-сектору в умовах фінансово-економічної нестабільності та аналіз динаміки й стану ІТ-сектору в країнах Центральної та Східної Європи, що дозволило розвинути ключові тези теорії інформаційного суспільства.

Основні положення дисертаційної роботи повною мірою представлено дисертанткою у 13 наукових публікаціях, з них 6 безпосередньо відповідають вимогам чинного законодавства для здобуття ступеня доктора філософії. Зокрема, 4 статті – представлено у наукових фахових виданнях України, 2 статті – у науково-періодичних виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз Scopus (Q3, Q4). Крім того, наявні публікації матеріалів досліджень у 2 розділах монографій (у співавторстві) та 5 публікаціях апробаційного характеру.

Можна зробити висновок, що рецензована робота відзначається оригінальністю, самостійністю та науковою новизною, а також використанням авторських підходів для досягнення мети, поставленої на початку роботи.

Теоретичне та практичне значення, впровадження одержаних результатів дослідження. Основні результати наукової роботи ефективно

трансформовано у конкретні рекомендації, придатні для практичного застосування. Комплексний підхід дозволив створити базу для подальшого розвитку і впровадження результатів в діяльність підприємств та майбутніх використань теоретиками у дослідженнях.

Більшість рекомендацій, які висунуті у дослідженні, підтверджено практикою (що можна побачити в додатках до дисертації) та застосовано в господарській діяльності, демонструючи свою ефективність і важливість в реальних умовах. Так, результати інтегровано в діяльність онлайн-школи «JustSchool», ТОВ «Старк Шиппінг», ТОВ «Білайт Софтвер» та ТОВ «Таллі Лоджистікс».

Окремі результати дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Одеського національного університету при викладанні дисциплін «Вступ до спеціальності» та «Світова економіка».

Відсутність порушення академічної доброчесності. При аналізі роботи Шаповал А.В. на предмет відповідності принципам академічної доброчесності у тексті дисертації підтверджено відсутність будь-яких ознак порушення наукової етики. Цей факт підкреслюють як експертні висновки, так і результати програмного аналізу на предмет академічного плагіату. Дослідницька робота являє собою оригінальний внесок у науку, виконаний дисертанткою самостійно, дотримуючись високих стандартів академічної доброчесності. В роботі відсутні ознаки фальсифікації, компіляції, фабрикації чи неправомірного запозичення інформації.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Роботу Шаповал А.В. можливо позитивно оцінити на основі отриманих під час дослідження результатів, а також підкреслити їх наукову та практичну цінність, однак варто й відзначити про наступні недоліки та зауваження, що мають дискусійний характер:

1. У рецензованій роботі виявлено проблематику, пов'язану з неоднозначним використанням термінології, що стосується концепцій сектору інформаційних технологій (ІТ) та інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). У п. 1.1 відсутнє чітке теоретичне розмежування між поняттями цих секторів. Аналіз визначень цих понять був би доцільним, оскільки на початку 2000-х років ці терміни часто використовувалися взаємозамінно. Слід зазначити, що сектор ІТ охоплював не лише інформаційні технології, а й інформаційно-комунікаційні технології. Чітке пояснення позицій стосовно термінології цих секторів дозволило б краще зрозуміти матеріал роботи.

2. Дисертанткою на високому рівні розкрито та проаналізовано три основні групи факторів впливу на показники результативності підприємств ІТ-сектору в країнах Центральної та Східної Європи: освітня складова, податкова політика та показники робочої сили. Однак результати роботи були б покращені та мали б ще більше практичне значення при додаванні до даної групи показників інвестиційної складової розвитку, що згадувалась в п. 1.2.

3. Рецензована дисертаційна робота містить ґрунтовні результати авторських досліджень факторів, що впливають на результативність підприємств ІТ-сектору в країнах Центральної та Східної Європи, зокрема й в Україні. Високо оцінюючи проведений автором аналіз, слід все ж зазначити недостатню увагу до освітньої складової як однієї з груп впливу. Представлені показники освітньої групи факторів є досить обмеженими як у часових рамках, так і в кількісних показниках, обраних для дослідження. Незважаючи на вагому аргументацію щодо вибору періодів дослідження та показників, варто також розглянути фінансування з боку держав на освітню складову за конкретним спрямуванням на пріоритетні галузі знань та окремі спеціальності. Зокрема, було б доцільно дослідити бюджетні кошти, спрямовані на галузь знань 12 «Інформаційні технології», що дозволило б надати більш наочний результат запропонованих економіко-математичних моделей.

4. У п. 3.3 дисертаційної роботи дослідницею були розглянуті остаточні моделі факторів впливу на результативність підприємств в ІТ-секторі України,

відповідно до аналізу, представленого у п. 3.2 без врахування освітніх факторів впливу. Проте, дисертанткою відзначено необхідність підвищення привабливості освітніх закладів, що має важливе значення для отримання спеціалізованої освіти в галузі інформаційних технологій. Враховуючи це, пропонується використання аналізу на основі панельних даних та тесту на пропущені зміни, включаючи освітню складову протягом п'ятирічного періоду, з метою уточнення отриманих результатів та обґрунтування необхідності подальшого дослідження впливу освітнього компонента на розвиток ІТ-сектору в Україні.

Разом з тим, викладені зауваження та побажання не зменшують наукового та практичного значення отриманих результатів у дисертаційній роботі, адже створюють підґрунтя для подальших досліджень.

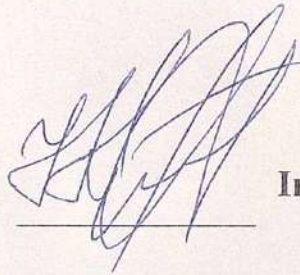
Загальний висновок та оцінка дисертаційної роботи. Дисертаційна робота Шаповал Анастасії Віталіївни «Розвиток ІТ-сектору в країнах Центральної та Східної Європи в умовах фінансово-економічної нестабільності» відповідає основним позитивним аспектам рецензування: розроблена тематика є актуальною, а робота дисертантки є завершеним науковим дослідженням.

Отримані в ході дослідження наукові результати демонструють значну новизну та мають високу теоретичну і практичну цінність. Теоретико-методологічна основа та інформаційна база дослідження, разом із високим рівнем апробації його результатів, підтверджують обґрунтованість і достовірність представлених положень та висновків. Дисертаційна робота виконана відповідно до вимог наукового стилю, з чіткою логічною структурою, послідовним викладом матеріалу та аргументованими висновками. Крім того, анотація дисертації відображає основні положення дослідження. Кількість публікацій відповідає встановленим вимогам для здобуття ступеня доктора філософії, а їх зміст відображає ключові положення та результати дослідження.

Загалом дисертація Шаповал А.В. задовольняє умови отримання ступеня доктора філософії. Зміст дисертаційної роботи та отриманих в ній результатів відповідають вимогам спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини», а також «Порядку присудження доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р., зі змінами).

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри підприємництва,
торгівлі та логістики
Луцького національного технічного
університету

Ігор КРИВОВ'ЯЗЮК

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ:
Учений секретар
ЛУЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
професор Алла ЗЕМКО

